

Bíró Lajos levelei Új-Guineából.

(Folytatás.)

VIII.

Stephansort, Új-Guinea, 1896 október 23.

Ha nem tanultam volna meg eddig, mi a türelmesség, most szép alkalom nyílnék gyakorolni magamat benne. Tíz napja érkeztem meg Berlinhafenből s csak tegnap jutottam lakáshoz és kaphattam meg Erimahafenben leraktározott holmimat. Itt most tele van minden ház; a kinél még hely maradt, azt vendég foglalja el. Magam, mint a ki legutoljára jöttem, a hajléktalanok osztályát képeztem. Furcsa állapot ez itt, a hol vendéglő nincs, bolt nincs s venni még csak egy harapást sem lehet. Különböztettem, a mit egyedül tenni lehetett: beállítottam egyikhez-másikhoz az ismerősök közül, pár óra alatt megkötöttem az ismeretséget valamennyi itt lakó európaival, s egyenesen azon kezdtem, hogy hívjon meg ebédre, vagy vacsorára. Este felé azután arról tartottunk haditanácsot, hol aludjam.

Mindenem be lévén pakolva s tőlem 8 km.-nyire távol, Erimahafenben nemcsak nem gyűjthettem, de a Berlinhafenben gyűjtötteleket se csomagolhattam be. Tegnap azután beköltözhettem egy szobába s holnap kapok egy egész házat. Szerencsére még Szeleoban becsomagoltam annyira, hogy egy nap alatt összeállíthattam s ma feladhatok egy ládát a nemzeti múzeum címére.

Berlinhafen igen egészséges hely volt; úgy helyre jöttem benne, hogy

még otthon sem voltam egészségesebb, mint most. Már ott szomorú híreket kaptam a Friedrich-Wilhelmshafenben maradtakról. Az esős idő szokatlanul soká tartott, november elejétől július elejéig; mindenki sokat szenvedett a láztól; alig ketten maradtak egészségesen. A kormányzó feleségestől már jött is az augusztusi hajóval; Bataviában marad vagy félévig (úgy látszik, hogy alig is tér vissza; a magas rangú hivatalnokok üdülése gyanus); vele tért vissza egy fiatal hivatalnok, a ki csak két hajó idejét érte meg itt; alig ismertem rájuk, úgy el voltak fogyva; más hármat még szállítani se lehetett; azok mostanáig felépültek annyira, hogy e hajóval utazhatnak haza. Egy szegény 26 éves fiatal ember, a ki csak az augusztusi hajóval jött, ide érkeztemkor halálos betegen feködött, ú. n. »Schwarzwasser-Fieber«-ben, a mi F e n i c h e l t is elvitte volt. Ezért Friedrich-Wilhelmshafen már költöztetik is ide Stephansortba, valószínűleg egészen fel is hagyják, mint Finschhafen, a legelső főtelepet.

Áldhattam jó sorsomat, mely idejében elvitt innen!

Berlinhafenben úgy terveztem, hogy ott megvárom az eljövő gőzös visszajöttét, addig összeállítom hazaküldésére a multkori posta óta gyűjtötteleket, megírom a leveleket haza, s a megírni való-

kat. Azután egy kis kutteren, a »Dóra« hajón levitorlázunk úgy 6—8 hét alatt a part mentén, lassan meglátogatva ismeretlen falukat, apróbb szigetek lakóit. Bármily szép lett volna az alkalom belekóstolni a tengeri kalandokba, hirtelen meg kellett változtatnom tervemet. Házigazdám és leendő utitársam, K ä r n b a c h, megkapta a »Tropenkoller« betegséget (majd elmesélem, mi az; olyan trópusi valami, a mit otthon nem ismerünk), s jobbnak láttam egyenest a gőzössel tenni meg az útát.

Lejöttem tehát Friedrich-Wilhelmshafenbe, magamhoz vettem az ott levő holmimat, felszedtem az oda érkezett pénzt (a mi jóformán leszámolásból állott már igénybe vett dolgokért) s Stephansortban ütöttem hadiszállást.

Hogy milyen viszonyokat találtam itt, azt már említettem. De ez a mostani viszonyok közt nem is lehetett másként. Különben a barátságos fogadtatás ellen kifogásom nem lehet. Azok az előkelő ajánló levelek, miket magammal hoztam, utat nyitottak a legelső körébe s én igyekszem annak megfelelni. Az új kormányzónak, C u r t v o n H a g e n-nek gyakran vagyok vendége. Most már vígabb és szabadabb élet kezdődik itt, mert az új kormányzó »feleségtelen«.

Itt maradok Stephansortban a következő hajóig. Most már vehetek magamhoz pár legényt segítőnek, vadászatra, gyűjtésre, preparálásra. Ezeket itt begyakorolom, úgy megyek a Huon-Golthoz. Az esős időszak itt most kezdődik, amott végződik, hát mindegy, hol töltöm ezt az átmeneti időszakot. Stephansort lévén ezután a főhely, úgyis mindenünnen ide térek vissza, hát most nem is helyezek súlyt a gyűjtésre. Ezt azt időt a jövő hajóig arra fogom felhasználni, hogy választ írjak a máris felszaporodott levelekre és a mi fő,

összeállítsam jegyzeteimet és formába öntsem belőle azt, a mit közlésre érdemesnek vélek.

Finschhafenben, esetleg valamely más ott levő ponton akarom eltölteni a jövő száraz időszakot. Ezzel ismerni fogom Német-Új-Guinea valamennyi lakott pontját s kiválaszthatom a hosszabb tartózkodásra a legalkalmasabb helyet. Előbb azonban felkerülök az emberevők közé, a Bismarck szigetségre.

Czímem azért továbbra is Friedrich-Wilhelmshafen marad; a főpostával még nem tudjuk mi történik.

Fotograf-lemezem van még vagy négy tuczat; most sietve fel kell használnom. Ezek ugyanis 1894-ből valók s bár jól be voltak forrasztva, pillanatfelvételre már az első hónapokban is alig voltak alkalmasak. Másképp pedig igen bajos a benszülöttet fotografálni. Még jó szerencse, ha megáll, de a legkritikusabb pillanatban a csendre önkéntelen megmozdul; egy kis gyermeket könnyebb felvenni, mint egy felnőtt pápuát.

Pénzem most még van, bár gyorsan apad. Hozattam pár száz márka árú (270 márka) cseretárgyat Singaporeból s már meg is érkeztek. Remélem, hogy a Huon-Golfnál érdekes dolgokat szerzek, a mik gyűjteményünkől hiányznak. Berlinhafen jó iskola volt, sokat tanultam, hogy kell a benszülöttekkel cseréberélni. Mi, a kik ethnologiai dolgokat gyűjtünk, azt hisszük, hogy tudományos dolgot cselekszünk, pedig mi vagyunk a pápuák »ócskanemű« kereskedői.

Itt Stephansort környékén most nem messze lehet kalandozni egyedül; hadilábon állunk a benszülöttekkel; éjjel a szélső házakat fegyveres őr őrzi, ha holdvilág van. Pár hete jött vissza a sziget belsejéből a Dr. L a u t e r b a c h vezette »Kaiser Wilhelmsland-Expedi-

tion«. Tudományos eredményeiről fölösleges írnom; a mint Singaporeba érnek, megtelegrafálják. De a hegyekben összeütközések voltak a benszülöttekkel, s lelőttek néhányat. Dr. Kersting felhasználta az alkalmat koponyagyűjtésre, s egyes darabokat anatómiai czélokra is eltett. Ezeket a megcsónkítottakat látva, elszéledt a környék népe. (Ki tudja, micsoda babonát, rontást csinált vele a »tivud-tamol«, az elátkozott ember!) A közeli Erima faluban is letelepedett egy pár. Azóta fegyveres béke uralg. Mikor én a pár órányira fekvő Erimába mentem, hogy hernyókat és bábokat gyűjtessek velök, nem is mentem egyedül, két fegyveres kíséretet vettem magamhoz. Asszonyt, gyereket nem találtam a faluban; azok már elfutottak, csak vagy 20 fegyveres benszülött várt rám, azok sem akartak érteni se pidgeon angolt, se siár nyelvet, pedig mindkettőt tudják. Nem is mentem velök semmire.

Ilyen körülmények közt kissé veszedelmesnek látszik, hogy én épen egy

távoleső házat kaptam, a melyben visszaterése óta az expedíció lakott. Dr. L a u t e r b a c h és Dr. K e r s t i n g Miokóra mentek s az itt maradt T a p p e n b e c k megosztotta velem az utolsó pár napon át lakását. Egyikünk se akart bátorság dolgában hátrább állani a másiknál; elküldtük a mi őrizőnket. Most ugyan egyedül maradok; egyik felől egy kilométernyire még egy ház, másfelől 4.5 kilométerre Stephansort s pár száz lépésre az erimai őserdő: de sokkal jobban ismerem az idevaló népet, mintsem megtámadástól tartanék.

Az induló expedíciótól sok praktikus tárgyat vettem, hordozható könnyű sátrat, nikkell főző- és evőkészletet, konzerveket, puskaport stb. olcsó áron.

A mi levelet a mostani postára írtam, jövet otthon felejtettem. A kéziratokat levél nélkül külön adtam fel. Irodámat a »Stettin« hajón ütöttem fel újra s itt írok a hajó indulásáig. De a jövő postával kipótolom.

(Folytatása következik.)